

טורקיה אינה איראן, אבל היא איום

גליה לינדנשטראוס | 17 בנובמבר, 2025 | גיליון 2061

בשיח הציבורי בישראל נשמעו בשנה האחרונה אמירות בנוסח "טורקיה היא איראן החדשה". אף שהתבטאות זו בעייתית במספר מובנים, בין היתר מכיוון שהיא ממעיטה באיום האיראני שעודנו בתוקף וטורקיה היא חברה נאט"ו, היא מצביעה על חששות מאנקרה. ניכרת דאגה מהנוכחות הצבאית הטורקית בסוריה, מהמעורבות של אנקרה בסוגיה הפלסטינית וכן מפוטנציאל חיכוך במזרח הים התיכון. בנוסף, טורקיה מתעצמת צבאית, מתבטאת באופן ביקורתי מאוד כלפי ישראל ואף נוקטת נגדה שיח של דה-לגיטימציה. לצד זאת, מעורבות אמריקאית בהרגעת המתיחות בין ישראל לטורקיה, כפי שהיא כבר מתנהלת ותידרש גם בעתיד, צפויה לתרום לכך ששתי המדינות ימשיכו במאמציהן להימנע מעימות צבאי ישיר ואולי אף ינועו לכיוון שיפור יחסים ביניהן.

בשיח הציבורי הישראלי גברו בשנה האחרונה אמירות בנוסח "טורקיה היא איראן החדשה". אמירה זו בעייתית שכן היא ממעיטה באיום האיראני שעודנו בתוקף, ובין ישראל לטורקיה מתקיימים יחסים דיפלומטיים [ושיתופי פעולה מודיעיניים](#), אמנם מוגבלים. בנוסף, טורקיה היא חברה בנאט"ו ויש לה יחסים קרובים עם המערב, וכן אין אינדיקציות לכך שהיא מנסה להקים רשת שלוחים נגד ישראל. עם זאת, אמירות אלה מצביעות על חששות של ישראל מאנקרה במספר תחומים. מרביתם נוגעים לנוכחותה הגוברת של טורקיה בסוריה אחרי נפילת משטר אסד וגם להשפעתה של טורקיה על ההסדרים בעזה שלאחר הפסקת האש, בפרט אם זו תלווה בנוכחות צבאית בכוח הייצוב הבינלאומי ברצועה. זירה פחות מדוברת לאחרונה, שגם בה קיים פוטנציאל חיכוך, היא מזרח הים התיכון, שבה טורקיה נהנית מהיתרון שמקנה לה חוזקו של הצי שלה. לצד אלו, ההתעצמות הצבאית הטורקית (שתורם לה גם מעמדה המתחזק של טורקיה בווישינגטון ובבירות מערביות נוספות), והרטוריקה החרפה המגיעה מכיוונה של אנקרה, מדאיגות את ישראל אף הן.

ברצועת עזה, הבעיה הבסיסית בין המדינות נובעת מכך שמבחינת אנקרה, הישגות של חמאס ב"יום שאחרי" כשחקן משמעותי (גם אם מאחורי הקלעים) היא מטרה מרכזית. לאורך המלחמה התנגדה ישראל לכך שטורקיה תמלא תפקיד משמעותי בהסדרה בעזה. ההתנגדות הישראלית נבעה מהכרה בכך שטורקיה היא אחת התומכות של חמאס (לצד קטר) ומכך שלא היו עדויות לחשיבה מחדש באנקרה לגבי תמיכתה בחמאס בעקבות טבח ה-7 באוקטובר – להיפך, נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, הצהיר מספר פעמים שחמאס הוא ארגון "התנגדות" ולא ארגון טרור.

התבטאויותיה של טורקיה במהלך המלחמה היו ביקורתיות במיוחד כלפי ישראל אף בהשוואה למדינות אחרות שהתבטאו בחריפות נגד ישראל. בסיום הרמדאן, במרס 2025, ארדואן [קילל](#) "שהלוואי שאללה יהרוס את ישראל הציונית" - התבטאות שהעידה על דה-לגיטימציה לעצם קיומה של ישראל והיא כבר

אינה חריג בשיח הטורקי. למעשה, נימה זו הולכת ו**תופסת תאוצה**. טורקיה הצטרפה באוגוסט 2024 לתביעת דרום אפריקה נגד ישראל בבית הדין לצדק בהאג בהאשמת רצח עם. בנוסף, ב-7 בנובמבר 2025 הוציא משרד התובע הכללי באיסטנבול צווי מעצר נגד 37 בכירים ישראלים, כולל ראש הממשלה, שר הביטחון, השר לביטחון לאומי והרמטכ"ל, על בסיס האשמות לפשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות ורצח עם.

אמנם, טורקיה הייתה שחקנית חשובה בהפעלת הלחצים על חמאס להסכים להפסקת האש באוקטובר ולשחרור החטופים הישראליים משבי הארגון. כך, ב"פסגת השלום" שנערכה בשארם א-שייח' **התבטא** נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ ביחס לארדואן ואמר: "שהוא תמיד שם כשאני צריך אותו". טראמפ רואה בארדואן דמות היכולה לפתור עבורו בעיות במזרח התיכון ו"לסיים מלחמות". את ההצלחה שבשחרור כל החטופים החיים הוא זוקף בין היתר למאמציו של הנשיא הטורקי בנושא.

לאנקרה מצידה יש תחושת דחיפות ביחס למעורבותה בעזה. ארדואן **נסע** לפסגת השלום בשארם והיה אחד מארבעת החותמים על ההסכם שנחתם בסייפה. ימים ספורים לאחר כניסת הפסקת האש לתוקף, אנקרה **מינתה** "מתאם לסיוע ההומניטרי לפלסטין" שהיה בעברו ראש סוכנות ההצלה הטורקית ואף כיהן כשגריר. ארגוני סיוע טורקים כבר מציגים תמונות שבהן אנשים מטעמם, שאוחזים דגלי טורקיה, מסייעים בפינוי הריסות, בהגשת סיוע רפואי ובחלוקת מזון בעזה. בנוסף, ארדואן **הדגיש** שאוהלים לא מספיקים וכי לקראת החורף יש להעביר מכולות, ששימשו טורקים שבתיהם נפגעו ברעידת האדמה בפברואר 2023. מאז הפסקת האש טורקיה אף **ארכה** ועידה של שרי חוץ ממדינות ערביות ומוסלמיות, שעסקה ביישום השלב השני של תוכנית 20 הנקודות של טראמפ והתקיימו גם מפגשים פומביים בין נציגי חמאס לבין שר החוץ הטורקי וראש סוכנות הביון הטורקית. על אף ההתנגדות הנחרצת של ישראל למעורבות חיילים טורקים בכוח הייצוב הבינלאומי שצפוי לקום בעזה, לא ניתן לומר שהרעיון ירד מהפרק ו**דווח** בעיתונות שטורקיה מתכננת באופן קונקרטי כיצד תוכל לשלוח כ-2,000 חיילים לרצועה.

בזירה הסורית, החששות הישראליים המרכזיים הם מנוכחות צבאית טורקית במרכז ובדרום סוריה וכן ממגבלות על פעילות חיל האוויר בשטח האווירי בסוריה. בעוד הנוכחות הצבאית הטורקית בצפון סוריה החלה כבר עם המבצעים הצבאיים שם ב-2016, הרי שרק אחרי הפלת אסד בדצמבר 2024 נעשו שאיפותיה של אנקרה לגבי יתר חלקי סוריה ריאליות. אילו היה זה תלוי רק באנקרה כבר היו מוקמים בסיסים צבאיים בסוריה אך גם התנהלותו של נשיא סוריה א-שרע המנסה לגוון משענות, וגם **פעילות מנע** של ישראל, סייעו עד כה בהדיפת כוונות אלו של טורקיה. מבחינת ההשקעות הכלכליות הצפויות בסוריה, קיים חשש שחלק מנתיבי הסחר והאנרגיה שטורקיה מנסה לקדם שם צפויים לעקוף את ישראל באופן שייתכן שישכן פרויקטים שישראל הייתה מעוניינת בהם, כגון אלו הקשורים לפיתוח מסדרון הודו-מזרח תיכון-אירופה (IMEC).

לצד הדאגות מההתנהלות הטורקית יצוין שדווקא ההתפתחויות בזירה הסורית מדגימות שטורקיה וישראל חוששות מעימות אווירי ביניהן. הנכונות של הצדדים לפעול בעזרת "קו חם", שנוסד בעקבות שיחות בין גורמים טורקים וישראלים בבאקו (בעידוד אמריקאי), היא סימן מובהק לכך שהצדדים עדיין נרתעים מעימות ישיר. מעבר לכך, ההתקדמות של ישראל וסוריה לקראת הסכם ביטחוני צפויה לתרום אף היא לרגיעה מסוימת בזירה הסורית גם בין ישראל לטורקיה.

במזרח הים התיכון, המתיחות בין ישראל לטורקיה ניכרה בשנה האחרונה במיוחד בשתי זירות – האחת היא קפריסין והשנייה היא סוגיית המשטים לרצועת עזה. בנוגע לקפריסין, פריסת מערכת

ההגנה האווירית ברק MX, שנרכשה מישראל, בספטמבר, [עוררה](#) תגובות שליליות בטורקיה, והיו שאף השוו את המצב למשבר שפרץ בין המדינות כאשר קפריסין נאלצה להעביר ליוון ב-1997 מערכת S-300 שרכשה מרוסיה בעקבות לחצים מצד טורקיה. סוגיית המשטים מלווה את יחסי ישראל-טורקיה מאז אירועי המרמרה ב-2010. במשט "הצומד הגלובלי" באוקטובר השתתפו חברי פרלמנט טורקים וארדואן [ציין](#) בפני עיתונאים כי עקב מקרוב אחר הצילומים שהגיעו מכלים בלתי מאוישים טורקיים שליוו את המשט.

מבחינת יחסי הסחר בין המדינות, החרם הכלכלי שטורקיה הכריזה על ישראל במאי 2024 עדיין לא הוסר ומעת לעת, כולל לאחר הכרזת הפסקת האש, טורקיה אף [פועלת](#) ביתר שאת לאכיפתו. עם זאת, לאורך התקופה, סחורות המשיכו להגיע לישראל דרך מדינות שלישיות וסוחרים פלסטינים. העובדה שהיקף סחר משמעותי (בחוודשים מסוימים אף [ממחצית](#) מהיקף הסחר שהיה קיים לפני החרם) נמשך על אף ההגבלות מעידה על העניין הרב בקרב אנשי עסקים בשתי המדינות לסחור ביניהם. מבחינת יחסי התעופה, זמן קצר אחרי תחילת המלחמה הפסיקו חברות התעופה של שתי המדינות לטוס ליעדים במדינה השנייה, ומאז לא חודשו הטיסות.

לצד מוקדי המתיחויות הספציפיים בין טורקיה לישראל, לא ניתן להתעלם מההתעצמות הצבאית הטורקית. אנקרה זיהתה שלוש נקודות חולשה בצבא הטורקי ופועלת במרץ לפתור אותן, בפרט לאור הלקחים שהיא גוזרת ממלחמת 12 הימים בין ישראל לאיראן. נקודת חולשה מרכזית היא הזדקנות צי מטוסי הקרב של חיל האוויר הטורקי והצורך ברכישת מטוסי קרב חדשים. באוקטובר [חתמה](#) טורקיה עם בריטניה על עסקה לרכישת 20 מטוסי *יורופייטר טייפון* וכן היא לקראת [רכישת](#) כ-24 מטוסי *יורופייטר טייפון* משומשים מאיחוד האמירויות ועומאן, על מנת להתגבר על בעיית זמן האספקה הממושך של מטוסים חדשים. בנוסף, טורקיה מתקדמת בתחום של הגנה אווירית ושואפת לבנות [מערכת "כיפת פלדה"](#). כמו כן, טורקיה [הרחיבה](#) משמעותית את הרגולציות הנוגעות לבניית מקלטים במדינה. לבסוף, כבר במהלך מלחמת 12 הימים [התבטא](#) ארדואן בדבר הצורך של טורקיה להצטייד בטיילים לטווח בינוני ולטווח ארוך לצרכי הרתעה, ודווח בעיתונות שטורקיה פועלת לבניית [מתקן לניסוי טילים בסומליה](#).

בה בעת, הסתכלות על אודות יחסי ישראל-טורקיה כמכלול מועילה להבנת התמונה לאשורה שכן כך ניתן להבחין באותם היבטים שבהם האינטרסים של המדינות לא זו בלבד שאינם סותרים זה את זה, אלא אף משלימים - למשל באזור הקווקז ובסוריה נגד נוכחות איראנית.

לישראל יש עניין שארצות הברית תהיה מעורבת בהרגעת המתיחות בין ישראל לטורקיה. למעשה ניכר שרק מעורבות של הנשיא טראמפ ודרגים גבוהים בממשל האמריקאי תוכל לסייע בשלב זה. מבחינה זאת חשובים [זבירי בדיאלוג מנאמה](#) של מי שמכהן כשגריר ארצות הברית בטורקיה וכשליח האמריקאי המיוחד לסוריה, טום בראק, שלהערכתו לא תהיה מלחמה בין ישראל לטורקיה ושיהיה שיתוף פעולה בין המדינות מהים הכספי ועד הים התיכון. זאת, למרות שההתבטאות זכתה לביקורת בטורקיה והוצגה כאי הבנת המתרחש. גם על ארצות הברית מצידה להבין שישראל לא תגמיש את התנגדותה להצבת כוחות צבאיים טורקים במסגרת כוח הייצוב הבינלאומי המוקם בעזה עקב חוסר האמון העמוק בין המדינות.

ולצד ארצות הברית, על חברות נאט"ו נוספות לפעול להרגעת המתיחות בין ישראל לטורקיה, בין אם בפומבי ובין אם בחדרים סגורים. זאת מכיוון שהוטו הטורקי מונע שיתוף פעולה חיוני בין ישראל לנאט"ו ופוגע במאמצים מול רוסיה בהקשר המלחמה באוקראינה. המתיחות בין ישראל לטורקיה משפיעה גם

על המתיחות בין טורקיה לקפריסין ובין טורקיה ליוון לאור הידוק היחסים בין שלוש מדינות אלו במשך יותר מעשור מאז אירוע המרמרה. בכל מקרה, על מדינות המערב לכלול את המתיחות בין טורקיה לישראל במערך השיקולים שלהן לגבי מכירות נשק ושיתוף פעולה תעשייתי-ביטחוני עם אנקרה. על ישראל להמשיך ולטפח את יחסיה עם שחקנים ששותפים לחלק מהדאגות הישראליות מטורקיה, כגון המדינות ההלניות, איחוד האמירויות והודו.

לחץ חיצוני יכול לסייע בהתמודדות עם דרישות בקרב הציבורים בישראל ובטורקיה כאחת לגלות עמדה נוקשה אחד כלפי השני. ניכר למשל הקשר בין תוצאות הבחירות המקומיות שנערכו בטורקיה במארס 2024 (שהיו שליליות מבחינת ארדואן ומפלגתו) לבין הטלת חרם הסחר המלא על ישראל זמן קצר לאחר מכן. אמנם, הסרת חרם הסחר על ישראל יכולה להיות, למשל, צעד בונה אמון בין טורקיה לישראל אך נראה שלהסרת החרם יכול להיות מחיר פנימי עבור ארדואן. כך גם עבור ראש הממשלה בנימין נתניהו, אם יאפשר לטורקיה תפקיד מרכזי בשיקום עזה. לצד זאת, דווקא החתירה הטורקית למעורבות רחבה בעזה צריכה לדרבן ולהניע את ישראל ליזום, ולא להיגרר בכל הנוגע לשיקום הרצועה והחזרת החיים שם למסלול התקין.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט